

หมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์: Areca catechu
วงศ์: ปาล์ม (ARECACEAE หรือ PALMAE)
ชื่อสามัญ: Areca palm, Betel palm, Betel nut palm

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- **ลำต้น:** เป็นไม้ยืนต้นจำพวกปาล์ม ต้นเดี่ยวตั้งตรง ทรงกระบอก สูงประมาณ 10–20 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 8–15 เซนติเมตร เปลือกมีรอยปล้องหรือรอยขวั้นรอบลำต้นเป็นระยะ
- **ใบ:** ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ออกเรียงเวียนหนาแน่นที่ปลายยอด ความยาวใบประมาณ 1–2 เมตร ใบย่อยรูปใบหอก ปลายแหลม โคนแคบ เรียงตัวเป็นระเบียบสองข้าง
- **ดอก:** ออกเป็นช่อตามซอกโคนก้านใบหรือกาบนอก มีกาบประดับขนาดใหญ่ลักษณะคล้ายเรือหุ้มช่อดอกไว้ เป็นดอกแบบแยกเพศในช่อเดียวกัน ดอกเพศผู้สีขาวนวลร่วงง่าย ดอกเพศเมียอยู่โคนช่อ
- **ผล:** ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดียว ทรงกลมรีหรือรูปไข่ ยาวประมาณ 3–5 เซนติเมตร ออกรวมกันเป็นทะลาย (50–100 ผลต่อทะลาย) ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกเปลี่ยนเป็นสีเขียวอมส้มหรือเหลือง ภายในมีเมล็ดแข็ง

ประโยชน์และสรรพคุณ

ใช้เป็นยาแก้โรคเบาหวาน แก้พิษผิดสำแดง เป็นยาแก้พิษร้อนภายใน แก้พิษไข้ร้อน หรือ จะใช้ใบนำมาต้มกับน้ำกินและอาบเป็นยาแก้ไข้ แก้หวัดก็ได้ ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ เช่น พยาธิตัวกลม พยาธิตัวตืด พยาธิใบไม้ ด้วยการใช้เนื้อในผลหมาก นำมาบดให้เป็นผง โดยใช้ประมาณ 50-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำกินในขณะท้องว่าง เมล็ดเป็นยาสมานทั้งภายนอกและภายใน ช่วยสมานแผลทำให้เลือดหยุดไหล และแผลหายเร็ว เมล็ดใช้ฝนทารักษาแผลเน่าเปื่อย แผลเป็น ช่วยฆ่าพยาธิบาดแผล ขจัดรอยแผลเป็น ใช้รักษาหูด นอกจากนี้ยังสามารถ ช่วยขับปัสสาวะได้อีกด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรม

- พิธีกรรมทางศาสนา: ใช้ประกอบพิธีทำบุญต่ออายุ พิธีสืบชะตา ขันตั้ง หรือใช้บูชาพระและหิ้งพระ รวมถึง "ขี้หมากพระเคี้ยว" ที่นำไปใช้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อได้
- ประเพณีสำคัญ: เป็นองค์ประกอบหลักใน ขันหมาก งานแต่งงาน และพานหมากพลูในพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเทศน์มหาชาติ
- การต้อนรับแขก: ในอดีต การเตรียม "เชี่ยนหมาก" ไว้รับรองแขกที่มาเยือนถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่แสดงถึงความเคารพและน้ำใจไมตรี